

فهرست اولویت‌های پژوهشی سازمان امور مالیاتی کشور در سال ۱۳۹۴

۱. مالیات بر درآمد مشاغل..... ۱
۲. مالیات بر ارزش افزوده ۱
۳. مالیات بر موارد خاص (Excise tax) ۲
۴. مالیات بر درآمد کشاورزی ۲
۵. مالیات، بازارها و ابزارهای جدید مالی ۳
۶. مالیات بر املاک و مستغلات ۴
۷. نظام دادرسی مالیاتی ۵
۸. مالیات بر موسسات خیریه و کمکهای خیریه ۵
۹. فرار یا اجتناب مالیاتی ناشی از قیمتگذاری انتقالات در ایران ۶
۱۰. ترفندهای مالیاتی و راهکارهای مواجهه با آن ۷
۱۱. اقتصاد غیر رسمی و فرار مالیاتی ۷
۱۲. الگوهای خدمات رسانی به مؤدیان ۸
۱۳. ارتقاء فرهنگ و تمکین مالیاتی ۹
۱۴. مالیات الکترونیکی (E-TAX) ۱۰
۱۵. ارتقاء سلامت اداری در نظام مالیاتی کشور ۱۰
۱۶. مالیاتهای اسلامی در ساختار نظام مالیاتی کشور ۱۱
۱۷. جایگاه مالیات در اقتصاد مقاومتی ۱۲
۱۸. نظام مالیاتی، مالیات بر مجموع درآمد اشخاص و مالیات بر خانوار ۱۳
۱۹. ضمانتهای اجرایی قوانین مالیاتی ۱۳
۲۰. مشوق ها و معافیت‌های مالیاتی (با تاکید بر مناطق آزاد تجاری) ۱۴
۲۱. مالیات های زیست محیطی ۱۴
۲۲. شناسایی ظرفیتهای مالیاتی و گسترش پایههای جدید مالیاتی ۱۵
۲۳. طراحی ماتریس حسابداری اجتماعی (SAM) با محوریت مالیات (بخشی و کالایی) ۱۶
۲۴. ساختار نظام سیاست گذاری مالیاتی ۱۷
۲۵. سیاست مالیاتی و ادوار تجاری ۱۷
۲۶. مالیات در افق سند چشم انداز ج. ا. ا ۱۸

توضیحات:

- ۱- پیشنهادات باید در چارچوب فرم طرح نامه و تایپ شده ارائه گردد.
- ۲- ارسال طرح نامه هیچ گونه تعهدی برای سازمان بابت هزینه‌های تدوین طرح نامه و یا سایر هزینه‌های جنبی نخواهد داشت.
- ۳- طرح تحقیقاتی قبل از تصویب نهایی از جنبه‌های روش اجرای طرح، هزینه‌های پیش‌بینی شده، مدت اجرای طرح، صلاحیت علمی مجری و همکاران طرح، کامل بودن طرح از نظر شکل و محتوی و سایر موارد، مورد بررسی قرار می‌گیرد و پس از داوری و ارزیابی طرح نامه، نتیجه نهایی کتباً به اطلاع مجری خواهد رسید.
- ۴- دستاوردها و نتایج طرح باید به نحوی باشد که در روند سیاست‌گذاری، تدوین استراتژی، تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی بخش مالیاتی، تاثیر مستقیم و شفاف داشته باشد و حداقل به یک پیشنهاد عملی و یک الگوی اجرایی ختم شود.
- ۵- پژوهشگران گرامی و اساتید محترم دانشگاه‌ها و همچنین موسسات پژوهشی و مراکز علمی می‌توانند علاوه بر اولویت‌های پژوهشی سازمان، موضوعات پیشنهادی مرتبط با نظام مالیاتی کشور را در قالب طرحنامه تهیه و جهت بررسی به دبیرخانه شورای پژوهشی ارسال فرمایید. بدیهی است موضوعاتی که در فهرست اولویت‌های سازمان قراردارند از اولویت برخوردار خواهند بود.
- ۶- پژوهشگران محترم می‌توانند در قالب محورهای پژوهشی سازمان نسبت به تهیه مقاله جهت شرکت در همایش سیاست‌های مالی و مالیاتی و یا چاپ در فصلنامه پژوهشنامه مالیات(علمی - پژوهشی) اقدام نمایند.

۱. مالیات بر درآمد مشاغل

تشریح موضوع و اهمیت آن

در حال حاضر مالیات بر درآمد مشاغل که بر درآمد خالص فعالان اقتصادی شاغل در بخش‌های خدماتی، بازرگانی، رستوران و هتلداری، ساختمان، حمل و نقل خصوصی، کارگاه‌های کوچک صنعتی و خدمات اجتماعی، شخصی، خانگی و غیره وضع می‌شود، سهم اندکی از کل مالیات‌های کشور را به خود اختصاص داده است. نظام مالیاتی کشور همواره در این بخش با چالش‌های زیادی روبرو بوده است. ویژگی‌های ذاتی فعالیت‌های این بخش در کنار عدم شفافیت در گردش اطلاعات مالی آنها، هزینه‌های اجتماعی و اداری وصول مالیات را در این بخش افزایش داده است. علی‌رغم انجام اصلاحات گسترده در ساختار نظام مالیاتی، سهم مالیات مشاغل از کل درآمدهای مالیاتی به دلایل متعددی چون نبود نظام مالیات بر مجموع درآمد، سنتی بودن ساختار فعالیت‌های بخش مشاغل، فرار مالیاتی گسترده در این بخش که متاثر از نبودن بانک جامع اطلاعاتی از جریان وجوه و جریان کالا است، عدم گسترش کامل نظام مالیات بر ارزش افزوده و غیره کاهش یافته است. بی شک نقش این مالیات در افزایش شفافیت فعالیت‌های اقتصادی انکارناپذیر است. انجام یک مطالعه کالبدشکافی از بخش مشاغل که نتایج ذیل را به همراه داشته باشد، هدف اصلی این مطالعه می‌باشد.

موضوعات مورد بررسی

- بررسی بخش مشاغل و ارزش افزوده آن به تفکیک مشاغل و صنوف عمده
- شناسایی موانع و چالش‌های وصول مالیات بر درآمد مشاغل در کشور
- برآورد ظرفیت مالیاتی بخش مشاغل در سطح کشور
- تخمین میزان فرار مالیاتی در بخش مشاغل و ارایه راهکارهای لازم برای کاهش فرار مالیاتی در این بخش
- بررسی انواع نظامات مالیات ستانی از بخش مشاغل و نقاط قوت و ضعف هر کدام (معرفی یک نظام جدید مالیاتی برای مالیات ستانی از این بخش)
- آثار اجرای نظام مالیات ستانی معرفی شده برای بخش مشاغل (اثر آن بر مالیات و فرار مالیاتی در این بخش)

۲. مالیات بر ارزش افزوده

تشریح موضوع و اهمیت آن

مالیات بر ارزش افزوده نوعی مالیات بر فروش چند مرحله‌ای است که خرید کالاها و خدمات واسطه‌ای را از پرداخت مالیات معاف می‌کند. به دلیل کارایی بیشتر این سیستم نسبت به سیستم‌های دیگر، این سیستم به تدریج در اغلب کشورها جایگزین مالیات بر مصرف، واردات و غیره شده است. از دیدگاه نظری، مالیات بر ارزش افزوده موجب گسترش پایه مالیاتی، کاهش نرخ و بار مالیاتی شده و از نظر اجرایی باعث فراهم آمدن امکان کنترل اجرایی، افزایش شفافیت اطلاعاتی و جلوگیری از فرار مالیاتی می‌گردد. مالیات بر ارزش افزوده در ایران مالیات نوپایی است و از این رو اجرای آن با مشکلات و چالش‌هایی همراه بوده است. بنابراین لازم است، وضعیت اجرای قانون مالیات بر ارزش افزوده در کشور بررسی و چالش‌های اجرایی و مشکلات پیش‌رو در اجرای این قانون شناسایی و راهکارهای مناسب برای رفع مشکلات موجود اتخاذ شود.

موضوعات مورد بررسی

- شناخت مشکلات اساسی اجرای قانون مالیات بر ارزش افزوده در کشور شامل مشکلات مرتبط با تسلیم اظهارنامه- های اینترنتی، نصب صندوق‌های فروش، امکانات سخت‌افزاری و نیروی انسانی و غیره
- بررسی چالش‌های استرداد مالیاتی در نظام مالیات بر ارزش افزوده
- بررسی مشکلات و چالش‌های مواد قانونی، آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های مرتبط با قانون مالیات بر ارزش افزوده
- ارائه راهکارهای لازم به منظور برقراری ارتباط میان اطلاعات اظهارنامه‌های مالیات بر ارزش افزوده با مالیات بر عملکرد و استفاده متقابل از آن‌ها در فرآیند رسیدگی مالیاتی
- بررسی حسابرسی مبتنی بر ریسک در نظام مالیات بر ارزش افزوده
- بررسی آثار اقتصادی مالیات بر ارزش افزوده (توزیعی و تورمی)

۳. مالیات بر موارد خاص (Excise tax)

تشریح موضوع و اهمیت آن

مالیات بر موارد خاص به مالیاتی اطلاق می‌شود که بر تولید یا فروش برخی از کالاهای ساخت داخل یا وارداتی و یا مجوز فعالیت‌های خاص وضع می‌شود. این نوع مالیات معمولاً بر کالاهای لوکس و کالاهایی از قبیل دخانیات، سوخت موتور و غیره وضع می‌شود. مالیات بر موارد خاص از انواع مالیات‌های غیرمستقیم محسوب می‌شود، ولی متفاوت از مالیات بر ارزش افزوده و عوارض گمرکی است. اهداف وضع مالیات بر موارد خاص حسب مورد، متفاوت است از این رو اهداف متفاوت اقتصادی آن ایجاب می‌کند تحت شرایط خاص و برای نیل به اهداف خاص، مالیات بر موردی خاص وضع شود. یکی از جنبه‌های مالیات بر موارد خاص جنبه درآمدی آن است ولی این تنها جنبه آن محسوب نمی‌شود به طوری که در معرفی مالیات بر موارد خاص اهداف اقتصادی دیگری نیز مدنظر قرار می‌گیرد. در کنار این موارد، قابلیت اجرای مالیات بر مورد خاص و روش وصول مالیات نیز بسیار مهم تلقی می‌شود.

موضوعات مورد بررسی

- بررسی مطالعات تطبیقی مالیات بر موارد خاص در سایر کشورها
- بررسی شرایط خاص اقتصادی ایران برای وضع مالیات بر موارد خاص
- بررسی امکان گسترش پایه مالیات بر موارد خاص در کشور
- بررسی آثار گسترش پایه مالیات بر موارد خاص در نظام مالیاتی کشور (آثار توزیعی و تخصیصی)

۴. مالیات بر درآمد کشاورزی

تشریح موضوع و اهمیت آن

کشاورزی به‌عنوان یک فعالیت و حرفه استراتژیک شناخته شده است به‌گونه‌ای که عده‌ای معتقدند توسعه و پیشرفت صنعت کشاورزی در هر کشوری به‌عنوان شاخصی مهم در توسعه اقتصادی آن کشور تلقی می‌شود. تضعیف این صنعت می‌تواند به مشکلاتی از قبیل کاهش درآمدهای پایدار، کاهش اشتغال، سوق دادن افراد از روستاها به شهرها و در نتیجه گسترش

شهرنشینی، تغییر ترکیب جمعیتی جغرافیایی مناسب یک کشور و ... منجر شود. وضع مالیات در بخش کشاورزی ممکن است باعث تشدید چنین چالش‌هایی گردد. از سوی دیگر توسعه یافتگی و یا در حال توسعه بودن یک کشور و نیز استفاده از دانش روز در صنعت کشاورزی در وضع یا عدم وضع این مالیات نقش اساسی ایفا می‌نماید. در کشورهای پیشرفته، به دلیل استفاده از سیستم مکانیزه در بخش کشاورزی، درآمدهای قابل توجهی با به‌کارگیری حداقل نیروی انسانی، نصیب کشاورزان شده است. بنابراین در چنین وضعی وضع مالیات می‌تواند به افزایش درآمدهای مالیاتی یک کشور منجر شود. از سوی دیگر در کشورهای در حال توسعه، آگاهی از ظرفیت صنعت کشاورزی در اخذ مالیات، برای سیاست‌گذاران از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است تا بتوانند متناسب با پیشرفت کشور، برای بخشی از درآمدهای کشاورزی، مالیات وضع نمایند.

موضوعات مورد بررسی

- چالش‌ها و فرصت‌های اعطای معافیت مالیاتی در بخش کشاورزی
- ظرفیت بالقوه صنعت کشاورزی در اخذ مالیات
- بررسی آثار تخصیصی و توزیعی وضع مالیات بر بخش کشاورزی
- امکان سنجی وضع مالیات در برخی از زیر بخش‌های کشاورزی

۵. مالیات، بازارها و ابزارهای جدید مالی

تشریح موضوع و اهمیت آن

امروزه شاهد گسترش روزافزون ابزارهای مالی در بازارهای مالی دنیا هستیم. بازارهای مالی به عنوان شاهرگ حیاتی جذب، تجمع و انتقال سرمایه و تأمین منابع مالی بلندمدت مورد نیاز فعالیت‌های تولیدی و خدماتی مولد است. دلیل اصلی ایجاد چنین ابزارهایی، نیازهای جدید بازارهای مالی برای داشتن یک ساز و کار جدید است. با عنایت به فرایند روبه رشد خصوصی سازی، مالیات در چنین بازاری می‌تواند نقش درآمدی (با معرفی پایه‌های جدید مالیاتی) و نیز نقش انگیزشی (از طریق اعمال یکسری معافیت‌هایی به منظور تشویق سرمایه‌گذاری در این بازار)، ایفا نماید. در عمل، مالیات بر ابزارهای مالی با چالش‌های متعددی نظیر تعریف قلمرو تحت پوشش مالیاتی، پایه مالیاتی و اشخاص مشمول مالیات روبه‌روست. در این میان سایر چالش‌ها که ناشی از قابلیت بالای جابجایی و نیز نوآوری‌های مستمر در ابزارهای مالی است، فرصت‌های اجتناب مالیاتی را با تغییر محل مبادله به مناطق خارج از شمول مالیات و یا ابزارهای معاف از مالیات فراهم می‌کند. طبق مطالعات صندوق بین‌المللی پول، در بازارهای مالی، مالیات به عنوان ابزاری برای افزایش شفافیت در بازار به کار گرفته می‌شود. در این میان عده‌ای معتقدند مالیات بر معاملات مکرر ابزارهای مالی می‌تواند به عنوان ابزاری برای جلوگیری از سفته‌بازی و ثبات بازار سهام تلقی شود. همچنین وجود قوانین و مقررات یکپارچه برای اجرای اثربخش مالیات مبادلات مالی الزامی است. به عنوان مثال، تنوع معاملات مالی و پیچیدگی برخی ابزارها، موجب مشکلات مفهومی می‌شود که از جمله می‌توان به نحوه تعیین تعهد مالیاتی بر مبنای تهیدی یا نقدی (یا هر دو)، استفاده از ارزش اسمی ابزار یا مبالغ پولی جابجا شده در میان طرفین، شمول مالیاتی معاملات تسویه شده نقدی بر مبنای خالص پرداختی یا مبالغ ناخالص اصلی اشاره نمود.

با توجه به نوپا بودن بسیاری از بازارها و ابزارهای مالی در کشور، لزوم انجام مطالعه‌ای در خصوص ابعاد مختلف مالیات‌ستانی از این بازارها و ابزارها ضروری می‌باشد.

موضوعات مورد بررسی

- چالش‌ها و فرصت‌های وضع مالیات بر ابزارهای جدید مالی
- الگوهای مالیات ستانی در بازارهای مالی مختلف (بورس و فرابورس)
- معرفی پایه‌های جدید مالیاتی در بازارهای مالی
- مالیات و شفافیت در بازارهای مالی
- بررسی تجارب جهانی در خصوص مالیات ستانی از بازارهای مالی

۶. مالیات بر املاک و مستغلات

تشریح موضوع و اهمیت آن

مالیات بر درآمد املاک و مستغلات به عنوان یکی از پایه‌های مهم مالیاتی محسوب می‌شود. اهمیت این پایه مالیاتی نه تنها از جنبه درآمدی بلکه از جوانب دیگر نیز حائز اهمیت است. یکی از این موارد نقش مالیات بر املاک و مستغلات در نیل به برخی از اهداف اقتصادی کشور از جمله جلوگیری از سفته‌بازی در بخش مسکن است. با توجه به اهمیت بخش مسکن در اقتصاد هر کشوری، مباحث مالیات این بخش نیز حائز اهمیت است. در اقتصادهایی که سفته‌بازی و دلال‌بازی در بخش مسکن به رشد قیمت‌ها دامن می‌زند یکی از ابزارهای سیاستی برای مقابله با این مشکل، می‌تواند پیاده‌سازی نظام مالیات بر املاک و مستغلات باشد. مالیات بر درآمد اجاره املاک و مستغلات و مالیات بر نقل و انتقال املاک دو پایه مالیات بر املاک و مستغلات محسوب می‌شوند. در اصلاحیه اخیر قانون مالیات‌های مستقیم، مالیات بر عایدی سرمایه و مالیات بر مستغلات مسکونی خالی نیز معرفی شده است. از این رو، انجام تحقیقی برای بررسی مشکلات موجود در این حوزه و بررسی مواردی از نمونه‌های موفق در دنیا جهت تدوین قوانین و مقررات اثربخش در کشور ضروری است.

موضوعات مورد بررسی

- بررسی چالش‌ها و مشکلات قانونی و اجرایی وضع مالیات بر املاک و مستغلات در کشور
- بررسی انواع مالیات بر املاک و مستغلات در قوانین و مقررات مالیاتی فعلی
- مطالعه تطبیقی قوانین مالیاتی سایر کشورها در بخش املاک و مستغلات
- بررسی اهداف اقتصادی نظام مالیاتی کشور در بخش مسکن
- تعیین نرخ بهینه مالیات بر املاک و مستغلات

۷. نظام دادرسی مالیاتی

تشریح موضوع و اهمیت آن

نظام دادرسی مالیاتی به دلایل مختلف از کارایی لازم برخوردار نیست. ویژگی یک نظام مطلوب دادرسی، سرعت و دقت رسیدگی به اختلافات مالیاتی می‌باشد. متأسفانه مجموعه‌ای از عوامل نهادی، ساختاری و فرهنگی در کنار کارایی پایین فرآیند تشخیص مالیات (فرآیند قبل از دادرسی)، موجب گسیل حجم عظیمی از پرونده‌های مالیاتی به سمت هیات‌های حل اختلاف و سایر ارکان نظام دادرسی مالیاتی شده است. نتیجه این امر طولانی شدن زمان دادرسی از یک سو و احتمالاً کاهش دقت رسیدگی به پرونده‌های مورد اختلاف است. این مسئله به نوبه خود منجر به افزایش نارضایتی مؤدیان و ذینفعان نظام مالیاتی و همچنین کاهش قدرت خرید درآمدهای مالیاتی دولت به دلیل طولانی شدن فرآیند دادرسی شده است. بنابراین کاهش تعداد پرونده‌های مطروحه در نظام دادرسی، افزایش سرعت و دقت پرونده‌های مطرح شده در فرآیندهای مختلف دادرسی و سرانجام افزایش کارایی این بخش از مهمترین دغدغه‌های نظام دادرسی مالیاتی می‌باشد.

موضوعات مورد بررسی

- بررسی چالش‌ها و مشکلات موجود در نظام دادرسی مالیاتی کشور
- بررسی تجارب یا الگوهای برتر در سایر کشورهای جهان
- بررسی راهکارهای کاهش اطاله رسیدگی
- ارائه پیشنهادی مؤثر در راستای اصلاح قوانین و مقررات مالیاتی مرتبط با نظام دادرسی مالیاتی
- ارائه پیشنهادی مؤثر در راستای اصلاح و تدوین دستورالعمل‌های نظام دادرسی مالیاتی
- ارائه معیارهای کمی برای اندازه‌گیری عملکرد نظام دادرسی مالیاتی
- بررسی تاثیر بهبود نظام دادرسی بر کاهش وقفه‌های مالیاتی
- بررسی تاثیر بهبود نظام دادرسی بر افزایش وصولی و قدرت خرید درآمدهای مالیاتی کشور
- بررسی دلایل ارجاع پرونده‌های مالیاتی به هیات‌های حل اختلاف مالیاتی

۸. مالیات بر موسسات خیریه و کمک‌های خیریه

تشریح موضوع و اهمیت آن

امروزه کمک‌های خیریه بخش خصوصی در کنار پرداخت‌های انتقالی دولت یکی از مهمترین راهکارهای کاهش فاصله طبقاتی و تحقق اهداف تأمین اجتماعی و فرهنگی در جوامع مختلف قلمداد می‌شود. نقش کمک‌های داوطلبانه بخش خصوصی در کاهش فاصله طبقاتی، افزایش رفاه افراد نیازمند و کاهش هزینه‌های دولت در برنامه‌ریزی و تعامل با این پدیده موضوع حائز اهمیت است. نقش بسیار مهم مؤسسات خیریه در کمک به تأمین اهداف مورد نظر دولت‌ها، پاسخ‌گو بودن سازمان‌ها و مؤسسات خیریه در مقایسه با برنامه‌های حمایتی دولت و واکنش سریع‌تر به نیازهای در حال تغییر اجتماعی از جمله دلایل حمایت دولت از کمک‌های خیریه و مؤسسات خیریه است. با این حال با گسترش اقدامات خیرخواهانه در کشور،

امکان سوء استفاده از مؤسسات خیریه تحت عناوین مختلف برای فرار مالیاتی و پولشویی وجود دارد. بررسی مؤسسات خیریه و کمک‌های خیریه از جنبه‌های زیر از اهمیت برخوردار می‌باشد:

موضوعات مورد بررسی

- شناسایی و طبقه بندی انواع مؤسسات خیریه و کمک‌های خیریه در ایران
- بررسی انواع فعالیت‌های مؤسسات خیریه (درآمد و هزینه)
- روش‌های نظارت بر مؤسسات خیریه و کمک‌های خیریه
- روش‌های حمایت مالیاتی از مؤسسات خیریه و کمک‌های خیریه
- بررسی آثار و تبعات اعطای مشوق‌های مالیاتی بر مؤسسات خیریه و کمک‌های خیریه
- بررسی آثار و تبعات اعطای مشوق‌های مالیاتی بر کمک‌های خیریه

۹. فرار یا اجتناب مالیاتی ناشی از قیمت‌گذاری انتقالات در ایران

تشریح موضوع و اهمیت آن

با طرح و توسعه نظریه‌های جهانی‌سازی، تجارت بین واحدهای اقتصادی در کشورهای مختلف نیز افزایش یافته است. این روند رو به افزایش، مسائل مالیاتی مربوط به تجارت بین واحدهای اقتصادی در کشورهای مختلف را از مسائل مهم مالیه عمومی قرار داده است. در معاملات بین واحدهای مستقل در کشورهای مختلف مشکل وصول مالیات به آن شکلی که در معاملات واحدهای وابسته وجود دارد، مطرح نیست. ارزش حاکم بر مبادلات واحدهای مستقل به سبب این که عموماً مبتنی بر شواهد و مدارک مثبت قوی است، عینیت دارد و ابهام خاصی در اندازه‌گیری و حتی اثبات و تایید آن وجود ندارد؛ لکن در مبادلات واحدهای وابسته، این واحدها با هدف کاستن از مالیات خود، سعی در شناسایی سود در حوزه‌های مالیاتی با نرخ مالیاتی پایین‌تر دارند. از این رو برای سازمان‌های مالیاتی، مبادلات بین واحدهای وابسته از اهمیت خاصی برخوردار است. واحدهای تجاری چندملیتی به عنوان شکل خاصی از واحدهای وابسته با ملاحظات مالیاتی ناشی از قیمت‌گذاری انتقالات، با انتقال کالاها و خدمات و دارایی‌ها به کشورهایی که نرخ مالیاتی پایین‌تری دارند، می‌توانند تعهدات مالیاتی خود را کاهش دهند و بر این اساس، قیمت‌گذاری انتقالات به عنوان یکی از حوزه‌های مهم فرار یا اجتناب مالیاتی محسوب می‌شود. در راستای اصلاح نظام مالیاتی یکی از مهمترین اقدامات، شناسایی حوزه‌های فرار یا اجتناب مالیاتی و اتخاذ رویه‌های لازم به منظور مقابله با آن است. از این نظر قیمت‌گذاری انتقالات یکی از مهم‌ترین حوزه‌هایی است که می‌توان اقدامات موثری برای افزایش وصول مالیاتی اتخاذ نمود؛ لذا برآورد میزان اجتناب یا فرار مالیاتی در این حوزه می‌تواند به نظام مالیاتی در اتخاذ تصمیمات منطقی کمک نماید.

موضوعات مورد بررسی

- تبیین مفهوم قیمت‌گذاری انتقالات و بررسی وضع موجود آن در ایران
- شناسایی جنبه‌های مهم موضوع قیمت‌گذاری انتقالات و روش‌های تشخیص آن
- بررسی اقدامات انجام گرفته در برخورد با مسئله قیمت‌گذاری انتقالات در سایر کشورها
- بررسی فعالیت شرکت‌های خارجی در ایران با رویکرد قیمت‌گذاری انتقالات

- بررسی اثربخشی قوانین و مقررات مالیاتی کشور در ارتباط با قیمت‌گذاری انتقالات
- قیمت‌گذاری انتقالات، درآمدهای مالیاتی از دست رفته و مسئله انتقال سرمایه‌گذاری داخلی و بین‌المللی

۱۰. ترفندهای مالیاتی و راهکارهای مواجهه با آن

تشریح موضوع و اهمیت آن

عدم پرداخت مالیات واقعی یکی از چالش‌های بسیار مهم کشورهای مختلف جهان بویژه کشورهای در حال توسعه در مواجهه با مشکلات اقتصادی بوده است که موجب کاهش درآمدهای مالیاتی و نیز کاهش شفافیت در اقتصاد می‌گردد. شاخص‌های مالیاتی در ایران از جمله نسبت مالیات به تولید ناخالص داخلی حکایت از این دارند که آنچه به عنوان مالیات وصول می‌شود شکاف زیادی با ظرفیت‌های بالقوه دارد و فرار و اجتناب مالیاتی زیادی در اقتصاد کشور رخ می‌دهد. ترفند مالیاتی بر خلاف فرار مالیاتی با استفاده از خلاءهای موجود در قوانین انجام می‌شود. در این فرآیند، مؤدیان با کمک مشاوران مالیاتی، روزه‌های قانونی را برای عدم پرداخت مالیات مورد شناسایی قرار می‌دهند. اگر چه در خصوص راه‌ها، برآورد و نحوه مقابله با فرار مالیاتی مطالعات فراوانی صورت گرفته است، اما از آنجا که ترفند مالیاتی دارای شکل و ظاهری قانونی می‌باشد، شناسایی روش‌های انجام، برآورد حجم و راه‌های مواجهه با آن از پیچیدگی‌های خاصی برخوردار می‌باشد. ترفند مالیاتی اغلب مربوط به قوانین و مقررات مالیاتی به عنوان یکی از ارکان نظام مالیاتی می‌شود. نرخ‌های مالیاتی، ساختار نظام مشوق‌های مالیاتی، مقررات حاکم بر تبادل اطلاعات، ساختار شکلی قوانین و مقررات، پیچیدگی قوانین و مقررات مالیاتی از عوامل مؤثر بر ترفند مالیاتی می‌باشد.

موضوعات مورد بررسی

- بررسی تطبیقی روند ترفند ستیزی و مقررات ضد ترفند در نظام مالیاتی ایران و سایر نظام‌ها
- بررسی اجتناب و فرار مالیاتی SME ها
- شناسایی و طراحی شاخص‌های جامع‌گرای مالیاتی و مقایسه میزان اجتناب مالیاتی اشخاص حقوقی به تفکیک فعالیت‌ها
- بررسی ترفندهای مالیاتی گروه‌های وابسته در سیستم «مالیات بر ارزش افزوده»
- ارائه راهکارهایی جهت شناسایی تناقضات موجود در گزارشات مالی و گزارشات ویژه مالیاتی شرکت‌ها
- شناسایی خلاءهای قوانین و مقررات مالیاتی مورد استفاده در ترفند مالیاتی و راهکارهای مقابله با آن

۱۱. اقتصاد غیر رسمی و فرار مالیاتی

تشریح موضوع و اهمیت آن

فرار مالیاتی یک اقدام مجرمانه و غیرقانونی است که علاوه بر کاهش درآمدهای مالیاتی به دلیل اینکه از کانال اقتصاد غیررسمی تحمیل می‌شود، موجب انحراف در سیاست‌گذاری‌ها نیز می‌شود. فرار به نوعی یک مقوله فراسازمانی است و کاهش و یا به حداقل رساندن آن، نیازمند عظم ملی و تعامل همه دستگاه‌ها می‌باشد. کاهش فرار مالیاتی یکی از اقدامات ضروری برای افزایش سهم درآمدهای مالیاتی در بودجه می‌باشد. فرار مالیاتی زائیده فعالیت‌های غیررسمی و پنهان در اقتصاد است و به هرنوع اقدام غیر قانونی برای کتمان درآمد به منظور نپرداختن مالیات

اطلاق می شود. بررسی‌ها نشان می‌دهد مجموعه‌ای از عوامل اجتماعی، فرهنگی و نهادی در گسترش فرار مالیاتی در کشور نقش دارند. تجربه جهانی در خصوص فرار، و سهم آن از تولید ناخالص داخلی کشورها، نشان می‌دهد کمابیش این مشکل در همه کشورها وجود دارد، اما سهم کشورهای در حال توسعه بیشتر است. بین میزان فرار مالیاتی و حجم اقتصاد زیرزمینی در این کشورها ارتباط مستقیمی وجود دارد. همچنین نظام مالیاتی و اقتصاد زیرزمینی اثرات متقابلی بر یکدیگر دارند. بدین معنی که علاوه بر اینکه وجود اقتصاد غیررسمی موجب افزایش فرار مالیاتی و به تبع کاهش درآمدهای مالیاتی می‌گردد، در مقابل از طریق سیاست‌های مالیاتی و گسترش زنجیره کامل مالیات بر ارزش افزوده، می‌توان بر حجم اقتصاد غیررسمی تأثیر گذاشت. عدم شفافیت در مبادلات و فعالیت‌های اقتصادی، ضعف قوانین و مقررات، نبود نظام جامع اطلاعات از جریان گردش پول و کالا در کشور، ضعف در ضمانت‌های اجرایی قوانین و غیره زمینه‌های گسترش اقتصاد غیررسمی و انجام فعالیت‌های مجرمانه اقتصادی نظیر فرار مالیاتی را فراهم کرده است.

موضوعات مورد بررسی

- بررسی ساختار اقتصاد غیررسمی در ایران و عوامل ایجاد آن
- بررسی دلایل گسترش اقتصاد غیررسمی
- برآورد حجم اقتصاد غیررسمی در ایران
- شناسایی راه‌حلی به منظور کاهش حجم اقتصاد غیررسمی
- بررسی ارتباط بین فرار مالیاتی و اقتصاد غیررسمی
- مطالعه دلایل مختلف بروز فرار مالیاتی
- تخمین حجم فرار مالیاتی
- ارائه پیشنهادات کاربردی در خصوص کاهش حجم فرار مالیاتی

۱۲. الگوهای خدمات رسانی به مؤدیان

تشریح موضوع و اهمیت آن

بیشتر مؤدیان در سراسر جهان، عمدتاً دارای احساسی ناخوشایند نسبت به پرداخت مالیات هستند. این احساس اغلب به دلیل فقدان یک الگوی مناسب ارائه خدمات به مؤدیان می‌باشد. مشکلات انجام تکالیف مالیاتی از جمله پیچیدگی‌های ارائه اسناد و مدارک، مشکلات روش‌های پرداخت، هزینه بالای تمکین مالیاتی، چالش‌های مرتبط با رویه‌های واخواهی و از همه مهم‌تر عدم آگاهی در خصوص تکالیف و حقوق مالیاتی مؤدیان، باعث می‌شوند مؤدیان به سمت اجتناب و بعضاً فرار مالیاتی سوق داده شوند. اهداف سیاست ارائه خدمات مطلوب به مؤدیان، ارائه کمک به آن‌ها است تا شرایط تمکین مالیاتی را تا حد ممکن برای آنها آسان نماید. از جمله این خدمات می‌توان به ساده‌سازی محاسبه مالیات، ساده‌سازی رویه‌های ارائه اسناد و اظهارنامه و پرداخت مالیات و آموزش به مؤدیان در خصوص گزینه‌ها و رویه‌های اعتراض و واخواهی اشاره نمود. با این وجود محدوده خدمات رسانی مطلوب به مؤدیان می‌تواند متناسب با انواع منابع، نوع مؤدی و ساختارهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی آن‌ها متفاوت باشد. این موضوع مستلزم انجام مطالعات کارشناسی تکمیلی پیرامون الزامات و نیازهای مؤدیان (علاوه بر پروژه‌های متعددی که سازمان امور مالیاتی کشور طی چند ساله اخیر در این خصوص انجام داده است) می‌باشد.

موضوعات مورد بررسی

- بررسی چالش‌ها و مشکلات انجام تکالیف مالیاتی در ارائه خدمات رسانی به مؤدیان مالیاتی در ایران
- بررسی مطالعات تطبیقی الگوهای خدمات رسانی به مؤدیان مالیاتی در کشورهای مختلف
- ارائه الگوهای مناسب خدمات رسانی به مؤدیان و بررسی آثار آنها بر میزان تمکین مالیاتی
- ارائه الگوها و مدل‌های کمی برای اندازه‌گیری میزان خدمات رسانی سازمان امور مالیاتی کشور به مؤدیان

۱۳. ارتقاء فرهنگ و تمکین مالیاتی

تشریح موضوع و اهمیت آن

امروزه در اکثر کشورها شیوه وصول مالیات از روش اجبار مؤدیان به پرداخت مالیات به روش اختیاری و خوداظهاری پرداخت مالیات تغییر کرده است. این تغییر شیوه در وصول مالیات باعث افزایش تمرکز سازمان‌های مالیاتی بر توسعه فرهنگ و تمکین مالیاتی جهت نیل به هدف وصول مالیات شده است. بهبود و توسعه فرهنگ مالیاتی یکی از مهم‌ترین عوامل موثر در تمکین داوطلبانه مؤدیان مالیاتی و افزایش کارایی و اثربخشی وصول مالیات تلقی می‌شود. سازمان‌های مالیاتی کشورهای مختلف درصدد هستند تا با ایجاد شرایط مناسب، اعتماد مؤدیان مالیاتی را جلب و از این طریق با صرف هزینه‌های کمتر، بخش اعظمی از مالیات‌های خود را بر پایه اعتماد متقابل و مشارکت مؤدیان مالیاتی وصول نمایند. در این میان، یکی از مهم‌ترین عوامل موثر بر فرهنگ مؤدیان مالیاتی نوع نگرش آنها نسبت به پرداخت می‌باشد که به نوبه خود متاثر از عوامل مختلف دیگری است. تحقیق حول این مسئله و نیز بررسی اثربخشی روش‌های مختلف وصول مالیات می‌تواند در جهت ارتقاء سطح تمکین مالیاتی نقش موثری را ایفا نماید. بررسی هزینه‌های تمکین و سطح بهینه مخارج سازمان امور مالیاتی کشور نیز کمک شایانی به وصول مالیات بهینه می‌کند. تحقیق و بررسی در این حوزه می‌تواند با تبیین بهتر موضوع و همچنین با ارائه توصیه‌ها و پیشنهادات، کارایی بیشتر نظام مالیاتی را به همراه داشته باشد.

موضوعات مورد بررسی

- چالش‌ها و فرصت‌های بهبود فرهنگ و تمکین مالیاتی
- بررسی نقش کارکنان سازمان امور مالیاتی در فرهنگ‌سازی مالیاتی
- بررسی اثربخشی روش‌های اتخاذ شده توسط سازمان امور مالیاتی جهت بهبود فرهنگ و تمکین مالیاتی
- برآورد هزینه‌های عملیاتی وصول مالیات (هزینه اداری و هزینه تمکین) به تفکیک منابع و ادارات مالیاتی
- شیوه‌ها و مدل‌های اندازه‌گیری تمکین مالیاتی (به تفکیک پایه‌های مالیاتی و غیره)
- تعیین سطح بهینه مخارج سازمان امور مالیاتی در افزایش سطح تمکین مالیاتی مؤدیان
- تعیین سیاست‌های بهینه سازمان امور مالیاتی در کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت با هدف ارتقاء فرهنگ و سطح تمکین

۱۴. مالیات الکترونیکی (E-TAX)

تشریح موضوع و اهمیت آن

در سال‌های اخیر پیشرفت فناوری اطلاعات موجب گسترش استفاده از آن‌ها از سوی دولت‌ها به منظور اجرای موثر وظایف و تکالیف خود شده است. استفاده از این فناوری‌ها مزایای بسیاری از قبیل کاهش اتلاف وقت، افزایش کارایی، کاهش هزینه‌های ارائه خدمات و غیره دارد. مزایای مذکور انگیزه بالایی در استفاده از این خدمات ایجاد کرده است، لذا بخش خصوصی و بخش دولتی با درک ضرورت آن، در پی استفاده از این فناوری هستند. سازمان امور مالیاتی نیز به عنوان نهاد متولی وصول مالیات با استفاده از این فناوری می‌تواند عملکرد خود را به شیوه بهتری بهبود بخشد. انتظار می‌رود استفاده از فناوری اطلاعات در فرایندهای مختلف نظام مالیاتی از قبیل شناسایی و ثبت نام، دریافت اظهارنامه، رسیدگی و تشخیص و در نهایت وصول آن باعث سرعت و دقت و سهولت در انجام کارها و از طرفی کاهش هزینه‌ها و همچنین کاهش فساد اداری گردد. با عنایت به اقدام سازمان در اجرا و پیاده سازی طرح جامع مالیاتی، لازم است تحقیقاتی درباره مشکلات وصول مالیات به شیوه سنتی، مزایای روش مالیات الکترونیکی، موانع و مشکلات موجود بر سر راه، ارائه مدلی برای وصول مالیات الکترونیکی و سایر جنبه‌های آن برای راه‌اندازی آن به شیوه صحیح انجام شود.

موضوعات مورد بررسی

- تبیین مشکلات روش مرسوم مالیات و مزایای روش مالیات الکترونیکی
- تشریح موانع و مشکلات پیاده‌سازی مالیات الکترونیکی
- تعیین تاثیر مالیات الکترونیکی بر شاخص‌های بهبود فضای کسب و کار در بخش مالیات
- تعیین ارتباط میان مالیات الکترونیکی و رضایت مودیان مالیاتی
- تعیین مدل‌ها و شیوه‌های پذیرش E-TAX از منظر مودیان و ماموران مالیاتی
- بررسی اثر E-TAX بر هزینه‌های تمکین و هزینه‌های اجرایی مالیات
- تعیین مدلی برای E-TAX که سازگار با قوانین و مقررات مالیاتی کشور باشد.
- شناسایی راه‌های فرار مالیاتی در نظام E-TAX
- راهکارهای تغییر رویکرد مالیات ستانی سنتی به الکترونیکی

۱۵. ارتقاء سلامت اداری در نظام مالیاتی کشور

تشریح موضوع و اهمیت آن

در هر سازمانی ارتقاء سلامت اداری، در افزایش کارایی و اثربخشی فعالیت‌های آن نقش قابل توجهی ایفا می‌نماید. با توجه به اهمیت موضوع، در سال‌های اخیر قانون ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد تدوین و به سازمان‌ها و ادارات دولتی ابلاغ شده است. سازمان امور مالیاتی کشور نیز با توجه به ماهیت وظایف محوله یکی از مهم‌ترین ادارات دولتی است که درگیر مباحث فساد اداری است. لذا بررسی مفهوم فساد اداری و ارائه روش‌های کشف و شناسایی آن در سازمان یادشده از اهمیت قابل ملاحظه‌ای برای ارایه الگویی به منظور مقابله با فساد اداری برخوردار است. در این راستا برای انجام تحقیق درباره سلامت اداری روش‌های مختلفی وجود دارد که البته استفاده از روش میدانی می‌تواند نتایج قابل اتکایی را در بر داشته باشد.

موضوعات مورد بررسی

- ارائه تعریفی از انواع فساد اداری با تمرکز بر وصول مالیات
- شناسایی انواع جرایم مالیاتی و ارایه یک الگو یا سیستم هوشمند مبارزه با آن‌ها
- بررسی اقدامات صورت گرفته در نظام مالیاتی سایر کشورها
- بررسی عوامل و علل ایجاد فساد در نظام مالیاتی کشور
- اندازه‌گیری سلامت اداری در نظام مالیاتی
- ارایه الگویی برای مقابله با فساد اداری در سازمان امور مالیاتی

۱۶. مالیات‌های اسلامی در ساختار نظام مالیاتی کشور

تشریح موضوع و اهمیت آن

مالیات‌ها در یک نظام اقتصادی به دلیل اینکه از منابع اصلی درآمدی دولت‌ها به شمار می‌روند نقش و جایگاه ویژه‌ای دارند. این در حالی است که کشورهای اسلامی به دلیل سابقه برخورداری از حکومت‌هایی با صبغه دینی می‌توانند در طراحی مکتب و نظام اقتصادی و همچنین سیاست‌گذاری مالیاتی بیش از همه از منابع دینی خود بهره جسته و قوانین اجتماعی، سیاسی و اقتصادی خود را بر اساس آن آموزه‌ها تدوین و تصحیح نمایند. این در حالی است که یکی از دغدغه‌های فعالان اقتصادی در کشور، نحوه تعامل آن‌ها با نظام مالیاتی است. این تعامل به دلیل وجود بعضی از حقوق مالی در اسلام با اهمیت است. بعضی از این حقوق مالی به دلیل فرازمانی و فرامکانی بودن، امروزه نیز بر مسلمانان واجب است که زکات و خمس از اهم آنهاست. در زمان حاضر لزوم پرداخت انواع مالیات‌های حکومتی به همراه وجوب پرداخت حقوق مالی دینی و ارتباط آن‌ها با همدیگر، از مسائلی است که نظامات مالیاتی و نهادهای دینی و همچنین مردم با آن مواجه می‌باشند. از طرفی، دغدغه بسیاری از مودیان و افراد متدین در کشور پرداخت مضاعف مالیات (متعارف و وجوه خمس و زکات) می‌باشد به طوری که آن‌ها را با چالش‌های جدی از جمله اعتقاد به وجود بی‌عدالتی در سیستم مالیاتی روبرو کرده است. به همین دلیل، به منظور رفع ابهام موجود، بهتر است دولت با برنامه‌ریزی مناسب، سعی کند نظام مالیاتی به گونه‌ای تنظیم شود که نه تنها بار واجبات مالی (شرعی و قانونی) بر دوش مردم متدین سنگینی نکند بلکه زمینه ترغیب مردم و تلاش برای رفع دغدغه پرداخت مالیات مضاعف توسط متدینین نیز، فراهم آید.

موضوعات مورد بررسی

- نقش و تاثیر مالیات‌های اسلامی در متغیرهای توسعه و پیشرفت
- نحوه ارتباط مالیات‌های حکومتی و اسلامی
- نحوه مصرف مالیات‌ها در نظام مالیه اسلام
- تهیه ویژگی‌ها و عناوین لازم برای الگوسازی با استفاده از ادبیات موجود و تجربه کشورهای اسلامی
- طراحی ساز و کاری سیستماتیک برای ایجاد درآمد پایدار از طریق برقراری ارتباط میان مالیات‌های اسلامی و مالیات‌های متعارف
- جلوگیری از اخذ مالیات مضاعف از طریق افراد متدین

- پیش بینی مکانیزمی برای صدور گواهی‌های معتبر در قبال پرداخت مالیات اسلامی
- پیش‌بینی جایگاهی برای خمس و زکات در سیستم مالیاتی کشور
- بررسی نظام مالیاتی در بخش معافیت‌ها و سایر مشوق‌های مالیاتی از منظر فقه اسلامی
- بررسی فقهی سایر فرایندهای مالیاتی در قوانین و مقررات مربوطه شامل اظهار، رسیدگی، تشخیص، دادرسی و وصول و اجرا
- تبیین قواعد کلی طراحی و اجرای مالیات‌ها از منظر فقه اسلامی
- آسیب شناسی نظام مالیاتی ایران از منظر مکتب اقتصادی اسلام و اصلاح و تطبیق آن بر اساس آموزه‌های اسلامی

۱۷. جایگاه مالیات در اقتصاد مقاومتی

تشریح موضوع و اهمیت آن

طی سالیان متمادی بودجه دولت بر ارز حاصل از فروش نفت و گاز و تبدیل آن به ریال متکی بوده و این اقلام به مهمترین منبع درآمد در بودجه دولت بدل گشته اند. در چنین شرایطی کسب این درآمدها از اهمیت بالایی برخوردار بوده و وابستگی بودجه دولت به درآمدهای نفت و گاز دولت را حتی به کاهش نسبی در صادرات آنها نیز آسیب پذیر می‌سازد. در حال حاضر که تحریم‌های گسترده‌ای بر کشورمان تحمیل شده است، از یک سو درآمدهای ارزی دولت کاهش یافته و از سوی دیگر به دلیل تحریم‌ها در بخش مالی، انتقال درآمدهای ارزی کاهش یافته است، لذا اتخاذ رویکرد اقتصاد مقاومتی ضروری به نظر می‌رسد. یکی از پیش شرط‌های موفقیت در برنامه‌های اقتصاد مقاومتی، قطع وابستگی بودجه به درآمدهای غیرقابل اطمینان ناشی از فروش نفت و گاز می‌باشد.

اصلی‌ترین جایگزینی که طبق منطق اقتصادی و نیز تجربیات سایر کشورها در این خصوص وجود دارد، درآمدهای مالیاتی است. با این وجود علی‌رغم اینکه نظام مالیاتی کشور در این راستا از ظرفیتهای زیادی برخوردار است، نسبت به جایگاه و تأثیر مالیات در اقتصاد مقاومتی توجه کافی صورت نگرفته و انجام تحقیقات و مطالعات جامع در این حوزه ضروری می‌باشد.

موضوعات مورد بررسی

- بررسی نقش مالیات در حمایت از خودتکایی اقتصادی و تجارب سایر کشورها
- مطالعه رویه‌های حمایت از تولید داخلی از طریق سیستم مالیاتی
- بررسی راه‌های افزایش نقش مالیات در بودجه کشور
- برآورد ظرفیت مالیاتی کشور در شرایط اقتصاد مقاومتی
- ارائه راهکارهای افزایش درآمدهای مالیاتی از طریق معرفی پایه‌های جدید، تغییر نرخ‌ها و نیز جلوگیری از فرار مالیاتی با رویکرد حمایت از تولید
- نقش درآمدهای مالیاتی در ثبات نظام اقتصادی و مالی دولت
- بررسی اثر اندازه و نوسانات درآمدهای مالیاتی و هزینه‌های دولت بر روی رشد اقتصادی (کوتاه مدت و بلند مدت)
- بررسی استراتژی‌های مالی و مالیاتی مناسب جهت دستیابی به ثبات و پایداری مالی و اقتصادی کشور

۱۸. نظام مالیاتی، مالیات بر مجموع درآمد اشخاص و مالیات بر خانوار

تشریح موضوع و اهمیت آن

مروری بر قوانین مالیاتی کشور نشان می‌دهد که نظام مالیات بر جمع درآمد از سال ۱۳۴۵ تا ۱۳۸۰ در قوانین مالیاتی کشور وجود داشته، اما به دلیل فراهم نبودن زیرساخت‌های لازم برای پیاده‌سازی و اجرای این سیستم نظیر فقدان نظام جامع اطلاعات مالیاتی و غیره، هیچگاه اجرا نشد. به همین دلیل در اصلاحیه سال ۱۳۸۰ قانون مالیات‌های مستقیم، نظام مالیات بر جمع درآمد از قوانین مالیاتی کشور حذف شد. بعد از گذشت بیش از یک دهه از حذف این سیستم در شرایطی که کشور و بودجه دولت با کمبود منابع مالی مواجه است، ضرورت معرفی و اجرای نظام مالیات بر درآمد اشخاص (مالیات بر جمع درآمد) با هدف گسترش پایه‌های مالیاتی، و کاهش فرار مالیاتی بیش از هر زمان دیگری احساس می‌شود. به همین دلیل سازمان امور مالیاتی کشور در صدد احیای مجدد نظام مالیات بر جمع درآمد می‌باشد.

موضوعات مورد بررسی

- بررسی دلایل عدم اجرای نظام مالیات بر جمع درآمد علی‌رغم وجود قوانین پشتیبان این نظام مالیاتی
- بررسی پیش‌نیازهای لازم برای پیاده‌سازی و اجرای نظام مالیات بر جمع درآمد در ایران
- تهدیدها، فرصت‌ها، نقات قوت و ضعف نظام مالیات بر جمع درآمد در ایران
- بررسی تجربه جهانی در خصوص پیاده‌سازی نظام مالیات بر جمع درآمد
- بررسی آثار اقتصادی وضع مالیات بر جمع درآمد (آثار درآمدی، تخصیصی و توزیعی)
- بررسی آثار اجرای مالیات بر جمع درآمد بر فرار مالیاتی مؤدیان

۱۹. ضمانت‌های اجرایی قوانین مالیاتی

تشریح موضوع و اهمیت آن

یکی از مشکلات اساسی در اجرای سیاست‌های مالیاتی کارا و اثربخش، ضمانت‌های اجرایی ضعیف و در مواردی عدم اجرای آنها می‌باشد. برخورداری از یک نظام ضمانت اجرایی قوی و کارآ از ویژگی‌های مهم قوانین هر کشوری به شمار می‌رود. هدف از ضمانت‌های اجرایی قوانین مالیاتی، الزام مؤدیان به رعایت مقررات و تکالیف قانونی، تنبیه و مجازات مؤدیان است که قصد فرار از پرداخت مالیات را دارند و از انجام تکالیف قانونی‌شان خودداری می‌نمایند و همچنین تشویق آنها به رعایت تکالیف قانونی‌شان است. در قانون مالیات‌های مستقیم ابزارهای مختلفی برای تضمین اجرای قوانین و مقررات مالیاتی پیش‌بینی شده که برخی از آنها خاص نظام مالیاتی و برخی دیگر جنبه عام دارد. با این حال بررسی‌های موجود نشان می‌دهد که نظام ضمانت‌های اجرایی قوانین مالیاتی فاقد اثربخشی بوده و متناسب با تحولات اقتصادی کشور از انعطاف لازم برخوردار نمی‌باشد.

موضوعات مورد بررسی

- بررسی چالش‌ها، موانع و مشکلات موجود در اجرای دقیق ضمانت‌های اجرایی قوانین مالیاتی
- بررسی اثربخشی ضمانت‌های اجرایی قوانین مالیاتی
- انجام مطالعات تطبیقی در حوزه ضمانت‌های اجرایی قوانین مالیاتی در کشورهای مختلف

- ارائه راهکارهای لازم به منظور اصلاح و بهبود ضمانت‌های اجرایی قانون در جهت ارتقای تمکین مالیاتی
- بررسی بهبود ضمانت‌های اجرایی بر کاهش هزینه‌های اداری وصول
- بررسی آثار بهبود ضمانت‌های اجرایی بر وصول درآمدهای مالیاتی و افزایش قدرت خرید درآمدهای مالیاتی
- مطالعه تأثیر بهبود ضمانت‌هایی اجرایی بر کاهش وقفه های مالیاتی

۲۰. مشوق ها و معافیت‌های مالیاتی (با تاکید بر مناطق آزاد تجاری)

تشریح موضوع و اهمیت آن

مشوق مالیاتی یک سیاست مالیاتی است که از طریق آن دولت‌ها برای رسیدن به طیف وسیعی از اهداف توسعه‌ای، به گروه‌های خاصی از سرمایه‌گذاران و فعالان اقتصادی (مشوق هدفمند) و یا به همه آن‌ها (مشوق عام یا غیر هدفمند) انواع امتیازات مالیاتی را به شکل تعطیلی، تخفیف، ترجیحات، ارفاق، اعتبار و تعویقات مالیاتی اعطا می‌کنند. مشوق‌های مالیاتی کم و بیش در اغلب نظام‌های مالیاتی جهان وجود دارند. اما شکل و میزان استفاده از این معافیتها و مشوقها و همچنین انگیزه‌های استفاده از آنها در کشورهای مختلف متفاوت است. در قانون مالیاتهای ایران نیز معافیتها و مشوقهای زیادی در پایه‌های مختلف مالیاتی در نظر گرفته شده است. یکی از این مشوقها، اعطای معافیت مالیاتی در مناطق ویژه و آزاد به منظور جذب سرمایه و توسعه صادرات می‌باشد. با این وجود لازم است مراقب بود که این مناطق به محل امنی برای واردات و فرار مالیاتی نشود. همچنین اعطای مشوقهای مالیاتی به هر شکلی که باشد دارای هزینه‌های اقتصادی و مالی است. لذا بررسی منافع حاصله از این مناطق و مقایسه آن با هزینه‌هایی که دولت از طریق مالیات از دست رفته متحمل می‌گردد ضروری است.

موضوعات مورد بررسی

- بررسی مبانی نظری اعطای مشوق مالیاتی
- مطالعه روند اعطای مشوق‌های مالیاتی در سایر کشورها و الگوهای مورد استفاده در سیستم‌های مالیاتی مدرن
- ارائه مدلهایی برای اندازه‌گیری میزان کارایی و اثربخش معافیت‌های موجود در قانون
- تعیین میزان تأثیر معافیت‌های مالیاتی مناطق آزاد در جذب سرمایه‌گذاری و ایجاد اشتغال
- تحلیل هزینه - فایده معافیت‌های مالیاتی مناطق آزاد
- ارائه پیشنهاد‌های سیاستی کاربردی و مبتنی بر مبانی نظری و مطالعات تجربی در خصوص مشوق‌ها و معافیت‌های مالیاتی

۲۱. مالیات‌های زیست محیطی

تشریح موضوع و اهمیت آن

مالیات‌های سبز یا مالیات‌های زیست‌محیطی به عنوان یکی از محورهای توسعه پایدار در کشورها، از جمله سیاست‌های موثر در زمینه کنترل عوامل مخرب زیست‌محیطی با استفاده از ابزارهای اقتصادی می‌باشد. در این بین سیاست‌های مالیاتی مهمترین ابزار اقتصادی برای اجرای سیاست‌های زیست‌محیطی در هر کشور به شمار می‌روند. توسعه و محیط‌زیست مفاهیم جداگانه‌ای نیستند و نمی‌توان به نحو موفقیت‌آمیزی به یکی از آن‌ها بدون مراجعه به دیگری پرداخت. محیط‌زیست منبعی

برای توسعه است و کیفیت آن یک معیار مهم و حفظ آن با توسعه ارتباط دائمی دارد، به بیان دیگر توسعه موفقیت آمیز مستلزم سیاست‌هایی است که ملاحظات زیست‌محیطی را در برگیرد. اصولاً در بحث توسعه پایدار تاکید اساسی بر دو عنصر انسان و زیست بوم است و به زندگی توأم با سلامت انسان‌ها و هماهنگی با محیط‌زیست توجه می‌شود. یکی از عوامل عمده ایجاد آلودگی‌های محیط‌زیست در ایران ناشی از فقدان مالیات‌های سبز باشد و این مالیات‌ها با تغییر نسبی قیمت‌ها بر فرآیند تخریب محیط‌زیست تاثیر می‌گذارند و همچنین مالیات سبز می‌تواند در نظام مالیاتی به عنوان یک پایه مؤثر مالیاتی در اختیار دولت قرار گیرد.

موضوعات مورد بررسی

- استفاده از تجربیات سایر کشورها با توجه به ساختار اقتصادی کشور
- تعیین منابع آلوده‌کننده و مشخص کردن شاخص‌هایی برای حد بهینه آلودگی واحدها و معرفی کارآمدترین ابزار برای رسیدن به اهداف عینی (مالیات یا سایر ابزارهای اقتصادی)
- آثار و پیامدهای اجرای مالیات زیست محیطی
- ارائه پیش نویس قانون مالیات زیست محیطی

۲۲. شناسایی ظرفیت‌های مالیاتی و گسترش پایه‌های جدید مالیاتی

تشریح موضوع و اهمیت آن

یکی از بزرگ‌ترین چالش‌های اقتصاد ایران، اتکای بیش از حد بودجه دولت به درآمدهای نفتی است. این در حالی است که به نظر می‌رسد شکاف بزرگی بین مالیات وصولی و ظرفیت بالقوه مالیاتی اقتصاد کشور وجود دارد. بخشی از ظرفیت مالیاتی بالقوه که منجر به درآمد مالیاتی نمی‌شود مربوط به فرار و اجتناب مالیاتی موجود می‌باشد. همچنین بخشی از این مالیات از دست رفته می‌تواند ناشی از عدم شناسایی دقیق ظرفیت‌های مالیاتی باشد. لذا ضروری است ابتدا ظرفیت‌های مالیاتی اقتصاد کشور شناسایی و برآورد گردد و سپس سیاست‌های مناسب جهت وصول کامل مالیات پیش‌بینی شود.

در همین راستا و با توجه به شرایط فعلی اقتصاد کشور، توسعه پایه‌های مالیاتی یک اقدام ضروری است؛ زیرا با افزایش پایه‌های مالیاتی، میزان اتکای دولت به ارزش حاصل از فروش نفت کاهش می‌یابد. به منظور توسعه پایه‌های مالیاتی گزینه‌های مختلفی در اختیار دولت است که می‌تواند مورد استفاده قرار دهد. البته بسیاری از این گزینه‌ها در صورتی مناسب است که تنها هدف افزایش درآمد مدنظر باشد، در حالی که بایستی شرایط اقتصادی کشور به دقت مورد بررسی قرار گرفته و آثار اقتصادی، اجتماعی و رفاهی هر پایه مالیاتی مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد. همچنین اجرای هر یک از پایه‌های مالیاتی جدید نیاز به الزامات اجرایی و پیش‌زمینه‌های مناسبی دارد که بدون تحقق این پیش‌نیازها می‌تواند آثار نامطلوبی بر جای بگذارد.

موضوعات مورد بررسی

- شناسایی عوامل شکاف بین عملکرد مالیاتی و ظرفیت مالیاتی بالقوه
- تخمین ظرفیت مالیاتی بالقوه کشور
- معرفی انواع پایه‌های مالیاتی جدید شامل مالیات بر بازارهای پولی و بانکی، انواع مالیات بر موارد خاص، مالیات بر تجارت الکترونیک، مالیات‌های زیست محیطی، مالیات محلی، مالیات بر کشاورزی و ...

- بررسی مبانی تئوریک انواع پایه‌های مالیاتی جدید
- مطالعه پایه‌های مالیاتی قابل استفاده در شرایط اقتصادی مختلف
- شناسایی الزامات و پیش‌نیازهای اجرای هر یک از پایه‌های مالیاتی جدید
- برآورد آثار اقتصادی، اجتماعی، رفاهی و درآمدی انواع پایه‌های مالیاتی جدید
- پیشنهاد پایه‌های مالیاتی مطلوب با توجه به شرایط اقتصادی اجتماعی کشور

۲۳. طراحی ماتریس حسابداری اجتماعی (SAM) با محوریت مالیات (بخشی و کالایی)

تشریح موضوع و اهمیت آن

امروزه جهت بررسی موضوعات و سیاست‌های مختلف اقتصادی در سطوح کلان از ابزارهای مختلفی استفاده می‌شود تا از این طریق ارتباط و پیوندهای میان بخش‌های مختلف اقتصاد مشخص گردد. از جمله ابزارهای قوی در این امر می‌توان به ماتریس حسابداری اجتماعی^۱ اشاره نمود که پایه و اساس مدلسازی‌های اقتصادی مبتنی بر الگوی تعادل عمومی قابل محاسبه یا CGE می‌باشد. این الگوسازی در برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌گذاری‌های اقتصادی- اجتماعی و عمدتاً به منظور تجزیه و تحلیل ارتباط موجود میان ویژگی‌های ساختاری یک اقتصاد و به ویژه چگونگی توزیع درآمد و هزینه در گروه‌های مختلف خانوارها از آن استفاده می‌شود. به طور کلی ماتریس حسابداری اجتماعی یک سیستم اطلاعاتی و آماری شامل اطلاعات و آمارهای اجتماعی و اقتصادی جهت بررسی ارتباط بین بخش‌های مختلف یک کشور می‌باشد. این آمار و اطلاعات شامل کالا و خدمات، تولید، درآمد و ارزش افزوده، توزیع مجدد درآمد، پرداختی به عوامل تولید داخلی و خارجی، مصرف، تشکیل سرمایه و... می‌باشد که از طریق آن‌ها و شناخت ارتباط بین بخش‌های اقتصادی، می‌توان راه‌های رسیدن به رشد و توسعه اقتصادی در کشور را شناسایی نمود. در این راستا، مالیات به عنوان برداشتی حساب شده و متکی بر برنامه از درآمد و ثروت ملی و از طریق تحرک سرمایه گذاری و نیز توزیع مجدد درآمد، به عنوان ابزار سیاست‌های مالی برای ایجاد تعادل موردنظر در سطح کلان اقتصادی، اهمیت بسزایی دارد. به گونه‌ای که نوع سیاست مالیات‌ستانی می‌تواند شرایط مناسب جهت رشد و توسعه اقتصادی هماهنگ را ایجاد نماید. لذا تشکیل و استفاده از ماتریس حسابداری اجتماعی با محوریت مالیات و بررسی میزان، نوع مالیات پرداختی بخش‌های مختلف و نیز میزان تاثیر پذیری آن‌ها از مالیات از اولویت‌های مدنظر این طرح می‌باشد. در اینجا دو نوع ماتریس شامل ماتریس حسابداری اجتماعی بخشی که ناظر به نحوه توزیع مالیاتها و تعیین بار مالیاتی بخش‌های مختلف اقتصادی است و دیگری ماتریس حسابداری اجتماعی کالایی است که ناظر بر نحوه توزیع بار مالیاتی روی انواع کالاها و خدمات است.

موضوعات مورد بررسی

- سازماندهی و ارائه اطلاعات در خصوص ساختار اقتصادی کشور با تاکید بر پرداخت‌کنندگان مالیاتی (مودیان به تفکیک فعالیت و نوع مالیات)
- طراحی SAM بخشی
- طراحی SAM کالایی
- طراحی مدلی با قابلیت ارائه تصویری از اقتصاد کشور و نیز شبیه‌سازی اثرات ناشی از اتخاذ سیاست‌های مختلف مالیاتی بر اقتصاد کشور

۲۴. ساختار نظام سیاست گذاری مالیاتی

تشریح موضوع و اهمیت آن

به طور کلی، سیاستگذاری مالیاتی^۲ به عنوان زیر مجموعه سیاستگذاری اقتصادی و مالی دولت، چارچوب برنامه کاری سازمان وصول-کننده مالیات، راهبردها و فرآیندهای عملیاتی و در نهایت خروجی‌های آن را تعیین می‌کند. به بیان دیگر سیاستگذاری مالیاتی، تصمیم-گیری درباره نحوه تامین مالی خدمات عمومی می‌باشد. سیاستگذاری مالیاتی، در شکل سنتی خود بر افزایش درآمد و ثبات و پیش‌بینی-پذیری آن متمرکز است. ولی امروزه سیاستگذاری در عرصه مالیات، از حالت سنتی فاصله گرفته و در کنار توجه به هزینه‌های تمکین و وصول، بر ارزیابی تاثیر مالیات‌ها بر کارایی، عدالت، مشوق‌ها و رقابت‌پذیری نیز تاکید دارد. به عبارت دیگر، سیاستگذاری مالیاتی باید با لحاظ شرایط روز اقتصاد کشورها، به‌گونه‌ای باشد که سطح اشتغال، وضع تولید و میزان سرمایه‌گذاری را جهت داده و به مسیر درست هدایت کند. سیاستگذاری‌های کوتاه‌مدت برای اخذ مالیات بیشتر، مناسب دوران رونق است اما در ایام رکود و کساد، کاهش کارشناسی شده میزان مالیات دریافتی و بخشودگی‌های مالیاتی در اولویت قرار می‌گیرد تا انگیزه‌ای برای افزایش سرمایه‌گذاری، تولید و اشتغال باشد.

از سوی دیگر تصمیم‌گیری درباره مالیات و مخارج دولت، محور اصلی رابطه دولت با افراد و خانوارهاست. وقتی دولت درباره میزان و ترکیب مخارج خود تصمیم می‌گیرد، در واقع اقدام به تعریف کالاهای عمومی می‌کند. سیاستگذاری مالیاتی، در بنیادی‌ترین سطح خود، مجموعه‌ای از تصمیمات درباره نحوه توزیع هزینه این کالاها بین کسانی است که در قلمرو دولت قرار دارند. این تصمیمات حاکی از نحوه نگرش به موضوعاتی همچون آزادی، عدالت و طبیعت جامعه نیز هستند. پیچیدگی نظام مالیاتی باعث می‌شود که تغییرات آن تدریجی، آرام و در پاسخ به عوامل متعدد صورت پذیرد. بنابراین، نظام مالیاتی همیشه منعکس‌کننده نگرش‌ها و قضاوت‌های آشکار و نهان دولت فعلی و تا اندازه‌ای نیز دولت‌های قبلی است.

ایران نیز همچون بسیاری از کشورهای در حال توسعه با موانع و چالش‌هایی در حوزه سیاستگذاری مالیاتی روبروست که لازم است این موانع و چالش‌ها شناسایی و تبیین شوند.

موضوعات مورد بررسی

- مطالعه سیاست‌های مالیاتی در شرایط مختلف اقتصادی کشور
- بررسی اثرات اقتصادی و اجتماعی سیاست‌های مختلف مالیاتی
- مطالعه تجربیات سایر کشورها در رابطه با سیاستگذاری مالیاتی مطلوب
- بررسی چالش‌ها، موانع و مشکلات موجود در حوزه اجرای سیاست‌های مالیاتی

۲۵. سیاست مالیاتی و ادوار تجاری

تشریح موضوع و اهمیت آن

ثبات درآمد دولت عاملی کلیدی برای عملکرد صحیح سیستم بودجه دولت است. هر چه نوسان درآمد در طی چرخه‌های تجاری بیشتر باشد، فشار برای کاهش مخارج و افزایش درآمد مالیاتی در زمان رکود بیشتر شده و بالعکس انگیزه گسترش تعهدات هزینه‌ای و کاهش مالیات در زمان رونق افزایش می‌یابد. در نتیجه این بی‌ثباتی‌ها، آثار چرخه‌های تجاری را تشدید می‌کند.

در این میان پایه‌های مالیاتی غالباً متأثر از نوسانات اقتصادی هستند، لیکن برخی از آن‌ها حساسیت کمتری نسبت به شرایط اقتصادی دارند و چنانچه ساختار مالیاتی بر چنین پایه‌های مالیاتی استوار باشد، می‌تواند ضمن ثبات درآمدی و هزینه‌ای برای دولت‌ها، سیاست مالیاتی باثباتی را نیز بوجود آورد. به عبارت دیگر، مالیات‌هایی که هنگام نوسانات اقتصادی مستعد تغییر نیستند یا دست کم تغییرات آن‌ها چشم‌گیر نیست، می‌توانند در طول ادوار تجاری هدف سیاست‌گذار اقتصادی بوده و ثبات خاصی به مخارج دولت و سیاست‌های مالیاتی اعطا کنند.

در حالی که چنانچه به جای انتخاب سیاست مالیاتی مخالف سیکلی، سیاستی موافق سیکل انتخاب گردد؛ ابزار سیاستی، کارایی خود را از دست می‌دهد. برای مثال، در دوره رکود، سیاست‌گذاران اقتصادی ممکن است از بیم کاهش درآمد مالیاتی اقدام به انقباض شدید بودجه (کاهش هزینه‌ها، برقراری مالیات جدید و یا افزایش نرخ مالیات‌ها و ...) نمایند که این اقدام موجب تشدید شرایط رکودی می‌شود، حال آن‌که، با توجه به پیش‌بینی پیامدهای سیاست‌های مالیاتی در نوسانات اقتصادی، می‌توان تصمیمات مناسب‌تری اتخاذ نمود. لذا انجام مطالعه درخصوص اثرات سیاست‌های مالیاتی در شرایط مختلف اقتصادی و پیشنهاد سیاست‌های مالیاتی مطلوب می‌تواند مفید واقع شود.

موضوعات مورد بررسی

- بررسی روند مالیات‌ها طی ادوار تجاری کشور به تفکیک انواع پایه‌های مالیاتی
- تجزیه و تحلیل سیاست‌ها و استراتژی‌های اتخاذ شده مالیاتی کشور طی ادوار تجاری
- محاسبه کثرت پذیری انواع پایه‌های مالیاتی
- بررسی تجربه سایر کشورها در خصوص اتخاذ سیاست‌های مالیاتی طی ادوار تجاری
- پیشنهاد سیاست‌های مالیاتی به تفکیک نوع مالیات و به تبع آن نرخ‌های مناسب
- پیش‌بینی آثار احتمالی تغییر سیاست و تحلیل حساسیت به تفکیک پایه‌های مالیاتی

۲۶. مالیات در افق سند چشم‌انداز ج.ا.ا

تشریح موضوع و اهمیت آن

مالیات‌ها در نظام اقتصادی کشورها یکی از منابع درآمدی مهم محسوب می‌گردد که علاوه بر تأمین مصارف بودجه دولت، در اجرای سیاست‌ها و راهبردهای اقتصادی تعیین شده نیز نقش بارزی ایفا می‌کنند. در کشور ما نیز اگرچه در دهه‌های اخیر درآمدهای نفتی مانع اتکاء جدی کشور به درآمدهای مالیاتی بوده و تفکر اصلاحات در نظام مالیاتی به طور کارشناسانه پیگیری نشده است، لکن نقش و اهمیت آن در چرخه نظام اقتصادی از گذشته، بسیار جدی‌تر گردیده و این موضوع موجب پیدایش جایگاه ویژه مالیات در تدوین برنامه‌های توسعه اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی شده است. در این راستا برای اصلاح نظام مالیاتی کشور و رسیدن به جایگاه مطلوب و اهداف مندرج در برنامه‌های توسعه و سند چشم‌انداز، شناسایی استراتژی‌های مناسب و نیز موانع و چالش‌های فرارو از اهمیت خاصی برخوردار است. به طور کلی عملکرد نظام مالیاتی از یک طرف متأثر از عملکرد سازمان وصول مالیات، کارایی آن و قوانین و مقررات مالیاتی بوده و از طرف دیگر تحت تأثیر عملکرد ساختار کلان اقتصادی، تولید ملی و محیط کسب و کار در کشور قرار دارد. بدیهی است نیل به اهداف مالیاتی سند چشم‌انداز نیاز به تأمین الزامات و پیش‌نیازهای مختلفی و نیز رفع موانع و مشکلات پیش‌روی نظام مالیاتی

کشور می‌باشد که بدون تحقق آن رسیدن به اهداف موردنظر مشکل به نظر می‌رسد. مسلماً چنین مسأله‌ای به یک برنامه بلندمدت، فراسازمانی و ملی نیاز دارد.

در این مسیر آشنایی با تجارب عملی و فرآیندکاری نظام مالیاتی سایر کشورها که قبلاً در این مسیر گام برداشته‌اند، ضروری است تا بتوان از تجربیات و اطلاعات مفیدی که در شیوه‌های اجرایی، درک عمیق‌تر از تغییرات پیش‌رو و به حداقل رساندن اشتباهات دارند، استفاده نمود.

موضوعات مورد بررسی

- چگونگی تحقق نقش درآمدهای نظام مالیاتی در اقتصاد کشور (جایگزینی مالیات با نفت)
- شناسایی الزامات، موانع و چالش‌های نظام مالیاتی جهت نیل به اهداف سند چشم‌انداز
- تبیین برنامه‌های مطلوب برای نظام مالیاتی در سناریوهای مختلف به منظور نیل به اهداف سند چشم‌انداز
- بررسی ساختار مناسب منابع و پایه‌های مالیاتی (مصرف، درآمد، ثروت، مشاغل، سود سهام و ...) در افق چشم‌انداز
- مطالعه برنامه‌های بلندمدت نظام‌های مالیاتی در سایر کشورها